

ДРУГОВА В. А. ЗАЩИТА ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ НА НЕДВИЖИМОЕ ИМУЩЕСТВО ЛИЦ, КОТОРЫЕ НЕ ДОСТИГЛИ СОВЕРШЕННОЛЕТИЯ, ОТ НАРУШЕНИЙ, НЕ СВЯЗАННЫХ С ЛИШЕНИЕМ ВЛАДЕНИЯ

Исследованы общие принципы правового регулирования и систематизированы иски о защите права собственности от нарушений, не связанных с лишением владения имуществом. Особое внимание уделено защите права собственности на недвижимое имущество лиц, не достигших совершеннолетия. Доказана самостоятельность исков об освобождении имущества из-под ареста (исключении из описи) и исков о снятии запрета на отчуждение имущества, как входящих наряду с негативным иском в группу вещно-правовых средств защиты права собственности от нарушений, не связанных с лишением владения.

Ключевые слова: малолетние, несовершеннолетние, лица, не достигшие совершеннолетия, недвижимое имущество, иск об освобождении имущества из-под ареста, иск об исключении имущества из описи, иск о снятии запрета на отчуждение имущества.

DRUGOVA V. A. PROTECTING PROPERTY RIGHTS OF REAL ESTATE FROM VIOLATIONS NOT ASSOCIATED WITH DEPRIVATION OF POSSESSION, FOR PERSONS WHO ARE NOT YET AT THE AGE OF MAJORITY

The main objective of this article to study the general principles of legal regulation and systematize the claims on the protection of property rights from violations not associated with the deprivation of real estate possession. Considerable value, long-term functioning and great importance for the basic needs of any person make this type of claim the main object of ownership for persons, who are not yet at the age of majority and as well as attracts special attention of lawyers. However, inability of persons, who are not yet at the age of majority, to distribute and protect their property rights often leads to violations of their property rights for real estate.

Academic literature offers negatory claim as one of the means of protecting property rights from violations not associated with deprivation of property. However, in the present-day practice some other types of claims can be applied. Therefore, given their prevalence, these claims need to be comprehensively studied considering the practice of applying current legislation on protection of property rights.

This article is the first comprehensive study of the content and legal nature of such claims as claims on release from seizure of property, claims on exclusion of property from the register and claims to lift the ban on the alienation of real estate regarding the protecting property rights of persons, who are not yet at the age of majority.

From this study could be concluded that in court-practice there exists a system of claims to protect the ownership of real estate from violations not associated with deprivation of property, the legal nature of which is different from negatory claims. Such claims include eclaims on the release of property from seizure, claims on the exclusion of property from the register and claimsto lift the banon the alienation of real estate. Each of the seclaims has its own character, its own subject and its own content.

Keywords: juvenile, persons, who have not attained the age of majority, unmovable property, action for property release from seizure, action for property exclusion from inventory, claims to disposal property.

УДК 347.615

Н. А. Д'ЯЧКОВА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри охорони інтелектуальної власності, цивільно-правових дисциплін факультету права та масових комунікацій

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗМІСТ ДОГОВОРУ МІЖ БАТЬКАМИ ПРО СПЛАТУ АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ

Розглянуто окремі питання щодо змісту договору між батьками про сплату аліментів на утримання їхніх дітей. Зокрема, досліджено проблеми визначення розміру, способу, форми та порядку індексації аліментних виплат за договором, строку його дії та можливість визначення проміжних строків виконання обов'язків за договором тощо. Визначено шляхи усунення правових колізій, що виникають під час з'ясування питань щодо співвідношення сімейно-правової відповідальності за договором про надання утримання на дитину та відповідних цивільно-правових норм.

Ключові слова: дитина, договір між батьками про сплату аліментів на дитину, утримання, відповідальність, неустойка, збитки.

Право дитини на матеріальне забезпечення посідає одне з головних місць у переліку прав дитини, встановленому, зокрема, у ст. 27 Конвенції ООН про права дитини [1]. Згідно з Сімейним кодексом (далі – СК) України [2] батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття (ст. 180 СК), а в певних випадках – і своїх повнолітніх дочку, сина, якщо останні є непрацездатними або продовжують навчання (ст. 198, 199 СК).

Питанням надання дитині матеріального утримання її батьками здавна приділялася значна увага у правовій науці та правозастосовній практиці. Проте у результаті докорінних змін у соціально-економічному житті суспільства та оновлення сімейного законодавства України постали нові наукові проблеми.

Так, на відміну від Кодексу про шлюб та сім'ю УРСР чинне сімейне законодавство розширило диспозитивні засади в регулюванні аліментних відносин. Сімейний кодекс України надає батькам широкі можливості самостійно визначати способи та порядок надання утримання їхнім малолітнім та неповнолітнім дітям. Наприклад, шляхом укладення договору про надання утримання на дитину батьки можуть відійти від положень сімейного законодавства і на власний розсуд визначити свої права та обов'язки щодо утримання дитини (ч. 1 ст. 181 СК).

У зв'язку з цим у сімейно-правовій науці активізувалися дослідження договірних регулювань сімейних відносин зокрема зазначеного договору між батьками про сплату аліментів на дитину. І хоча в юридичній літературі, як дореволюційній та радянській, так і в сучасній, аліментним зобов'язанням традиційно приділяється значна увага, окремого дослідження щодо змісту зазначеного договору немає. Певною мірою ці питання розглядали Л. В. Афанасєва, Г. В. Антокольська, В. К. Антошкіна, Г. М. Белякова, К. О. Граве, Н. М. Єршова, І. В. Жилінкова, О. Ю. Косова, В. Ф. Маслов, В. П. Нікітіна, Я. В. Новохатська, Г. Й. Пергамент, Г. М. Рабець, Л. М. Роговіч, В. О. Тархов, Ю. С. Червоний та ін.

Наведене зумовило необхідність поглибленого наукового аналізу правового регулювання договірних відносин щодо надання утримання на дитину, адже, наприклад, на відміну від імперативної вимоги щодо оформлення договору його зміст законом чітко не регламентовано.

Саме тому метою даної статті є розгляд окремих спірних питань щодо змісту досліджуваного договору, що виникають у правозастосовній практиці.

За своєю правовою природою зазначений договір спрямований на добровільне виконання аліментного обов'язку одним з батьків і є сімейно-правовим договором, оскільки в результаті його укладення та виконання виникають правові наслідки, передбачені нормами сімейного законодавства, – надання батьками утримання дитині.

Перевагою договору про сплату аліментів між батьками виступає можливість визначення розміру утримання більшою сумою, ніж та, що може бути призначена за рішенням суду. Сторони договору мають право врахувати всі передбачувані і непередбачувані витрати і за спільною домовленістю внести цю суму в договір, керуючись виключно інтересами дитини.

Як свідчить аналіз ст. 189 СК, істотними умовами договору між батьками про сплату аліментів на дитину є розмір і порядок виплати аліментів, а також строки їх виплати та підстави цільового використання аліментів, наприклад, яка частина коштів повинна використовуватися на оплату навчання або відпочинок дитини і т. ін.

Утримання, яке надаватиметься дитині, може бути як абсолютно-визначеним, так і таким, що може визначатися потенційно (у кратному відношенні до неоподаткованого мінімуму доходів громадян, прожиткового мінімуму дітей відповідного віку, мінімальної заробітної плати і т. п.). Проте, захищаючи інтереси дитини, у законі міститься чітке застереження: умови договору не можуть порушувати права дитини, які встановлені сімейним законодавством. Тому у будь-якому випадку, як зазначається у п. 16 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» від 15.05.2006 (далі Постанова) [3], розмір аліментів не може бути нижчим того, що дитина отримувала б у випадку стягнення аліментів у судовому порядку, крім випадків, передбачених у ст. 184 СК України. Тобто, згідно з правилами ч. 2 ст. 182 СК, мінімальний розмір аліментів на одну дитину не може бути меншим, ніж 30 % прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку.

З метою запобігання порушенню прав дитини, встановлених законодавством, неприпустимим є й включення у договір умов про відмову від права на отримання аліментів на дитину, про звільнення від сплати заборгованості за аліментами, обов'язку щодо участі у додаткових витратах на дитину, а також умов про те, що дитина не претендуватиме на спадщину, домовленості між батьками на отримання незначної суми аліментів, якщо батько, з яким мати не хоче підтримувати контакту, відмовиться від права на спілкування з дитиною, або один з батьків погодиться на зменшення розміру аліментів в обмін на отримання більшої частки подружнього майна в разі його поділу.

Що ж стосується способу сплати аліментів, то у цьому сторони вільні у своєму виборі. Аліменти можна сплачувати у частці до заробітку (доходу); у твердій грошовій сумі; шляхом передачі майна, а також іншими способами, щодо яких досягнуто згоди. Так, сторони можуть передбачати поєднання різних способів надання утримання, наприклад, сплати частини утримання грошима, а іншої – шляхом передачі майна. Це може бути і систематична передача продуктів харчування (наприклад, якщо батько має фермерське господарство); придбання одягу для дитини та інших необхідних речей. Аліментнозобов'язана особа не відраховує в цьому випадку певної суми грошей, а надає забезпечення в натурі, про що необхідно зазначити в договорі. Також, як зазначає Я. В. Новохатська, у договорі батьки можуть передбачити такий спосіб надання утримання, як передача майна, що належить платнику, в користування. Прикладом цього може бути надання для проживання дитині житлового приміщення, яке належить платнику аліментів, якщо житлові потреби дитини не забезпечені, а на укладення договору, передбаченого ст. 190 СК, платник не згодний [4, с. 267].

Якщо в договорі передбачено сплату аліментів грошима, сторони можуть домовитися про готівкову або безготівкову форму розрахунків (шляхом зарахування аліментів на банківський рахунок одержувача або дитини).

Також батьки можуть домовитися про місце передачі утримання, передаючи, наприклад, гроші або інше майно за місцем проживання того з батьків, з ким проживає дитина, або обумовити, що на період тривалого перебування дитини у дитячому, спортивному, навчальному і т. п. закладі кошти перераховуватимуться на рахунок дитини у цьому закладі, тощо.

Виходячи з неприпустимості погіршення становища дитини, яке встановлене сімейним законодавством, не допускається зловживання з боку батьків і в визначенні строку та порядку виплати аліментів.

Укладаючи договір, батьки можуть визначити загальний строк його дії, а також проміжні строки виконання обов'язків. Якщо загальний строк дії договору не визначено, то договір вважається укладеним на невизначений строк, тобто він діятиме до досягнення дитиною повноліття або, якщо дитина продовжує навчання і потребує матеріальної допомоги, – до досягнення нею 23-річного віку. Однак і тут є зрозумілим і очевидним неприпустимість погіршення становища дитини шляхом встановлення більш тривалої періодичності сплати аліментів.

Порядок виплати аліментів також повинен обумовлюватися у договорі. У більшості випадків вони сплачуються щомісячно, з іншою періодичністю, із визначенням конкретної дати передачі коштів тощо.

Разом з тим сторони можуть виявити бажання встановити у договорі одноразовий порядок сплати аліментів. Тут слід виходити з головної мети аліментного зобов'язання, що полягає у забезпеченні утримання дитини. Тому загальним правилом має бути неприпустимість такого порядку сплати аліментів, аліментні платежі повинні мати періодичний характер. Хоча, слід зазначити, таке правило не повинно бути суворо імперативним. Виплата аліментів одноразово може бути доцільною, наприклад, коли одна зі сторін від'їжджає до іншої країни на постійне проживання і періодична сплата аліментів може бути ускладнена. Крім того, така значна сума аліментів може бути використана для отримання прибутку, за рахунок якого отримувач аліментів зможе з більшою користю утримувати дитину.

У подібних випадках у договорі доцільно відобразити розрахунок загальної суми одноразової виплати, наприклад, виходячи з базової щомісячної суми утримання. Одноразова виплата може розраховуватися не лише на весь період існування аліментного обов'язку, а й за коротший проміжок часу (період відсутності платника аліментів).

Крім цього, у договорі сторони можуть обумовити сплату аліментів за минулий час. До того ж вони можуть відійти від правила ч. 2 ст. 191 СК і домовитися про сплату «прострочених» аліментів за весь минулий час без обмеження.

Важливо пам'ятати й те, що згідно із п. 2 ч. 1 ст. 602 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України [5] не допускається зарахування зустрічних вимог про стягнення аліментів, оскільки такі вимоги мають особистий характер.

Ще одним проблемним питанням укладення договору між батьками про сплату аліментів на дитину є питання їх індексації. У разі виплати аліментів у твердій грошовій сумі це питання є неминучим, тому сторони мають передбачити в договорі порядок індексації аліментів. Спосіб індексації може бути будь-яким, наприклад, залежно від курсу іноземної валюти або від інших факторів – пропорційно зростанню вартості утримання дитини в дитячому закладі чи її навчання тощо. Однак за будь-яких умов грошову виплату аліментів слід здійснювати у гривнях, оскільки іноземна валюта може використовуватися в Україні лише у випадках і в порядку, встановлених законом (ч. 2 ст. 192 ЦК).

Якщо ж угода не містить подібних положень, індексацію треба проводити в порядку, встановленому в ст. 184 СК. Оскільки зазначений договір має тривалий характер і розрахований та дію протягом років, це, безумовно, викликатиме знецінювання аліментів. У разі нездійснення індексації так чи інакше виникатиме ситуація, коли умови договору погіршуватимуть майновий стан дитини, а це, у свою чергу, призведе до недійсності договору як такого, що порушує права дитини, встановлені сімейним законодавством. Дане положення також підкріплюється положенням п. 16 Постанови, де зазначено, що якщо розмір аліментів визначено у твердій грошовій сумі, до договору треба включати умови про індексацію, як вимагає норма ч. 2 ст. 184 СК.

Також у договорі може передбачатися майнова відповідальність за несвоєчасну сплату аліментів, наприклад, у формі неустойки (пені). У зв'язку з цим варто зауважити, що згідно з п. 22 Постанови у випадках, коли сторони не обумовили умови стягнення та розмір неустойки в договорі, санкція, передбачена ст. 196 СК, не застосовується. Тобто отримувач аліментів не може вимагати виплати сімейно-правової неустойки у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожний день прострочення.

Однак вважаємо, що у разі відсутності положень про відповідальність у договорі

сторони можуть застосувати відповідні норми цивільного законодавства, що визначають наслідки порушення грошового зобов'язання.

Звичайно, платіж у цивільному праві є проявом існування між сторонами оплатних відносин і являє собою винагороду за надані товари, роботи, послуги тощо. А надання утримання на дитину є сімейно-правовим платежем і виключає оплатність у подібних відносинах. Водночас, виходячи із загальних засад сімейного права щодо регулювання сімейних відносин з максимально можливим урахуванням інтересів дитини та непрацездатних членів сім'ї (ч. 8 ст. 7 СК), слід визнати можливим застосування відповідних норм цивільного законодавства, що визначають наслідки порушення грошового зобов'язання, зокрема положень ст. 625 ЦК України, за якою боржник, який прострочив виконання грошового зобов'язання, на вимогу кредитора зобов'язаний сплатити суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції за весь час прострочення, а також три проценти річних від простроченої суми.

Крім цього, згідно ст. 22 ЦК в разі порушення умов договору отримувач аліментів має право на відшкодування збитків. У зв'язку з цим цікаво відзначити, що у правознавстві висловлювалися думки про доцільність відшкодування лише реально понесених збитків, котрі можуть виражатися, зокрема, у втратах від продажу майна за зниженою ціною, сплаті процентів за кредитом тощо. Упущена вигода, з цих позицій, відшкодуванню не підлягає, оскільки призначенням аліментних платежів є не отримання прибутку, а поточне утримання особи [6, с. 297, 298; 7, с. 127].

Проте такий висновок видається хибним. По-перше, чинне сімейне законодавство подібної умови не містить і, виходячи із загальнодозвільного типу правового регулювання приватноправових відносин, немає ніяких підстав для її обмежувального тлумачення. По-друге, аліментні платежі можуть бути використані будь-яким способом, аби це відповідало інтересам платника аліментів, і якщо частину аліментів отримувач буде перераховувати на депозит дитини, то чому б не надати йому право стягнути з платника, який прострочив виплату аліментів, і відсотки, які були б нараховані на рахунок дитини за час прострочення.

Список використаної літератури

1. Конвенція про права дитини : прийн. та відкр. для підпис., ратифіції та приєднання резолюцією 44/25 Ген. Асамблеї ООН від 20.11.1989 ; набула чинності для України з 27.09.1991 // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. – 1997. – № 5. – Ст. 35.

2. Сімейний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21–22. – Ст. 135.
3. Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів : постанова Пленуму Верховного Суду України від 15.05.2006 № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0003700-06>.
4. Сімейний кодекс України : наук.-практ. комент. / за ред. І. В. Жилінкової. – Х. : Ксилон, 2008. – 580 с.
5. Цивільний кодекс України : офіц. вид. – К. : Концерн Ін Юре, 2005. – 684 с.
6. Комментарий к Семейному кодексу РФ / отв. ред. И. М. Кузнецова. – М. : Юрид. лит., 1996. – 512 с.
7. Чефранова Е. А. Имущественные отношения в российской семье / Е. А. Чефранова. – М. : Юристь, 1997. – 168 с.

Надійшла до редколегії 15.07.2013

ДЬЯЧКОВА Н. А. СОДЕРЖАНИЕ ДОГОВОРА МЕЖДУ РОДИТЕЛЯМИ ОБ УПЛАТЕ АЛИМЕНТОВ НА РЕБЁНКА

Рассмотрены отдельные вопросы содержания договора между родителями о выплате алиментов на содержание их детей. В частности, рассмотрены проблемы определения размера, способа, формы и порядка индексации алиментных платежей по договору, срока его действия и возможности определения промежуточных сроков исполнения обязанностей по договору и т. д. Определены пути устранения правовых коллизий, возникающих при решении вопросов соотношения семейно-правовой ответственности по договору о выплате алиментов на ребёнка и соответствующих гражданско-правовых норм.

Ключевые слова: *ребёнок, договор между родителями о выплате алиментов на ребенка, содержание, ответственность, неустойка, убытки.*

DYACHKOVA N. A. CONTENT OF CHILD SUPPORT AGREEMENT BETWEEN PARENTS

Family code of Ukraine grants parents wide opportunities to choose by themselves the way and order of giving allowance to their children. For example, with the help of entering into child support agreement parents can determine their rights and obligations concerning support of their children.

This agreement inherently pointed at voluntary discharging of one of the parents' alimony duties and such an agreement is family-legal, cause legal effects, which is provided in family code norms arise due to the results of its contracting and executing.

Questions of alimony extend determination, which are paid according to the agreement, ways and terms of its payment and also forms of payment (payment in cash or cashless) are researched in the article. The consideration, that not only money or other material benefits as a child support, but also other legal things, for example granting the child a right to live in an apartment, which belongs to the parent – alimony payer can be conveyed to the child is backed up.

Problems that appear while alimony payment place and terms determination are observed. Thus, in case of child being in children's health camp, educational or other institution the alimony could be paid not directly to the parent – alimony receiver, but also can be transferred on institution's account, where the child is situated.

In addition, parents could provide for one-time alimony pay in the agreement, for example, when alimony payer move out to another country for constant place of abode.

In case of terms of agreement violation party at fault is obliged to respond according to the agreement. In addition, the author supports consideration that in case of such terms absence in the agreement, correspond norms of civil law subject to secure of priority protection of rights and interests of minority and disable person of family could be applied.

The consideration concerning impossibility of only real sustained loss vindication when the agreement is violated is disputed by the author.

Keywords: *a child, child support agreement between parents, content, responsibility, penalty, losses.*